

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง สภาพและปัญหาของผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มเสี่ยง สภาพและปัญหาของครูที่ทำหน้าที่ป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดของโรงเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางการลดปัญหานักเรียนติดยาโดยการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน ผู้ปกครองและโรงเรียน ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกพื้นที่และบุคคลแบบเจาะจง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ 3 กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง จำนวน 3 คน ผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มเสี่ยงจำนวน 3 คน และครูที่เป็นคณะกรรมการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดของโรงเรียน จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 คน การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยคือให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมค้นหาปัญหาและกำหนดประเด็นปัญหาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ร่วมกัน กำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน การได้มาซึ่งข้อมูลกระทำโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) การสังเกต การสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีการประเมินผลการปฏิบัติ การเสนอผลการปฏิบัติ การปรับปรุงแก้ไขและร่วมกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปได้

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคคลจริงแต่การวิจัยนี้ได้กำหนดให้เป็นชื่อสมมติ ทั้งหมดรวมทั้งสิ้นจำนวน 9 คน จำแนกเป็น นักเรียนกลุ่มเสี่ยง 3 คน ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีอายุระหว่าง 17-20 ปี ผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มเสี่ยง 3 คน มีอายุระหว่าง 40-60 ปี เพศชาย 1 คน เพศหญิง 2 คน การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 คน ครูจำนวน 3 คน ทุกคนเป็นคณะกรรมการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดของโรงเรียน มีประสบการณ์ในการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา 10 ปีขึ้นไป ทั้งครูและผู้ปกครองได้รับความรู้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จากการอ่านหนังสือ จากสื่อโทรทัศน์ จากการประชุมอบรม สัมมนา การปฏิบัติหน้าที่ และการนำบุตรหลานไปพบแพทย์

การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) ประกอบด้วย 1. การค้นหาประเด็นปัญหาร่วมกัน 2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ร่วมกัน 3. การกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน 4. การปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนด 5. การประเมินผล

การปฏิบัติ 6. การให้ผลย้อนกลับแก่กลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูล กระทำโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบเข้าร่วม การสนทนากลุ่ม การศึกษาเอกสาร

สรุปผลการวิจัย

1. การค้นหาประเด็นปัญหาร่วมกันของกลุ่มตัวอย่าง จากสภาพและปัญหาการติดยาเสพติดของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่ติดยามีประสบการณ์เข้าสู่กระบวนการติดยาโดยถูกเพื่อนชักชวนให้ลองเสพ และนักเรียนสูบบุหรี่มาก่อนทำให้มีความกล้าที่จะลองเสพ นักเรียนบางคนไม่กล้าปฏิเสธเพราะกลัวจึงลองเสพ เมื่อติดยา (ยาบ้า) แล้วจะทำให้เกิดปัญหา คือ เงินไม่พอใช้ ผลการเรียนตกต่ำ เพื่อนรังเกียจ มีปัญหาด้านสุขภาพ และมีปัญหาขัดแย้งภายในครอบครัว ในเรื่องแนวคิดที่จะเลิกยา พบว่า ผู้ติดยามีความรู้สึกอยากเลิก เพราะการติดยาทำให้ชีวิตมีปัญหามากมาย

ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ครอบครัวของนักเรียนที่ติดยาเสพติดเป็นครอบครัวขนาดกลางและขนาดเล็ก มีอาชีพค้าขายและเกษตรกรรม มีฐานะในระดับดีและปานกลาง แต่มีปัญหา คือ เด็กขาดพ่อและขาดแม่ สภาพแวดล้อมทางสังคมที่ครอบครัวตั้งถิ่นฐานอยู่ เป็นชุมชนเล็ก ๆ นอกเมือง บ้านเรือนอยู่ห่างกัน สภาพแวดล้อมทางสังคมเอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด เพราะขาดการตรวจตราของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และอาชีพเลี้ยงกุ้งเป็นอาชีพที่ต้องอดนอนเพราะต้องเฝ้าตลอดเวลา ทำให้คนงานในฟาร์มเลี้ยงกุ้งนิยมเสพยา (ยาบ้า) ซึ่งทำให้ไม่่วงนอนทำให้ยาเสพติดแพร่ระบาดได้ง่าย ในเรื่องความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวที่มีเด็กติดยาก็พบว่า ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเป็นปกติดี ไม่มีปัญหาความขัดแย้ง ส่วนการปรับตัวของสมาชิกในครอบครัวเมื่อรู้ว่าบุตรหลานติดยาเสพติดนั้นพบว่า การติดยาของบุตรหลานมีผลกระทบต่อความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัวมาก และส่งผลให้มีการปรับตัวและพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรหลานเสียใหม่ ในส่วนความคาดหวังต่อการเลิกยานั้นพบว่า ผู้ปกครองคาดหวังว่าเด็กนักเรียนในปกครองของตนจะเลิกยาได้

ครูที่ทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนติดยา พบว่า ครูต้องทำหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากงานสอน คือ ครูต้องป้องกันตรวจตราเฝ้าระวังไม่ให้นักเรียนติดยา ทำหน้าที่ดูแลนักเรียนที่ติดยา ครูที่ทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนติดยา ประสบปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงาน ปัญหากับผู้เสียประโยชน์ ปัญหาทางด้านขวัญและกำลังใจในด้านการให้ความร่วมมือของนักเรียนนั้น พบว่า นักเรียนทั่วไปมีทั้งให้ความร่วมมือและไม่ให้ความร่วมมือ ส่วนนักเรียนกลุ่มเลี้ยงก็มี 2 กลุ่ม คือ เต็มใจให้ความร่วมมือและไม่เต็มใจให้ความร่วมมือ สำหรับความร่วมมือของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับครูเป็นอย่างดี ส่วนการให้ความร่วมมือของ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น พบว่า หน่วยงานสาธารณสุขให้ความร่วมมือดีกว่าหน่วยอื่น ๆ

สรุป ปัญหาที่พบจากการค้นหาประเด็นปัญหาร่วมกัน ปัญหาของนักเรียน คือ การถูกชักชวนให้ลองเสพยาจากเพื่อน การสูบบุหรี่หรือติดยาหรือสูบบุหรี่มาก่อนปัญหาที่เกิดขึ้นขณะที่ติดยา ปัญหาที่มีส่วนทำให้เกิดที่จะเลิกเสพยา ปัญหาของผู้ปกครอง คือ ปัญหาในครอบครัวที่นักเรียนขาดพ่อหรือขาดแม่ สภาพแวดล้อมของครอบครัวซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนที่เอื้อต่อการติดยา การขาดความรู้ความเข้าใจในปัญหายาเสพติดและวิธีการดูแลนักเรียนที่ติดยา ปัญหาของครูต้องทำงานหลายหน้าที่นอกจากงานสอนคือเป็นทั้งครู ตำรวจและแพทย์ ปัญหากับผู้ร่วมงาน ผู้ค้ายาที่เสียประโยชน์ ปัญหาการขาดความร่วมมือจากนักเรียนผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ร่วมกัน โดยที่ประชุมกลุ่มตัวอย่างร่วมกันสรุปประเด็นปัญหาสำคัญของนักเรียน ผู้ปกครองและครู ดังนี้ คือ

ประเด็นปัญหาของนักเรียน ได้แก่ 1. การเข้าสู่วงจรยาเสพติดของนักเรียนเกิดจากการถูกชักชวนจากเพื่อนที่เสพยา ซึ่งเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกันหรือเป็นเพื่อนรุ่นพี่และการชักชวนนั้นมีลักษณะไม่บังคับทำให้นักเรียนเต็มใจทำตามการชักชวน หรืออาจจะถึงบังคับแต่นักเรียนไม่กล้าปฏิเสธเพราะจิตใจอ่อนแอหรือเพราะความกลัว 2. การที่นักเรียนกล้าที่จะลองเสพยาเนื่องจากนักเรียนสูบบุหรี่หรือติดยาหรือสูบบุหรี่มาก่อนย่อมคุ้นเคยกับลักษณะการเสพยาที่มีวิธีการเสพยาที่คล้ายคลึงกัน คือการรับเอาควันเข้าสู่ร่างกาย 3. เมื่อนักเรียนติดยามีปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมากมายหลายปัญหา เช่น ปัญหาขาดเงินหรือเงินไม่พอใช้ทำให้นักเรียนต้องลักขโมยทรัพย์สินของผู้ปกครองไปขายเพื่อให้ได้เงินมาซื้อยาไว้เสพ หรือบางคนต้องเปลี่ยนตัวเองเป็นคนขายเพื่อจะได้มีเงินสำหรับซื้อยามาเสพ ปัญหาผลการเรียนต่ำหรือสอบตก เมื่อนักเรียนติดยาแล้วทำให้ไม่สนใจการเรียน เพราะจิตใจจะมึนงงอยู่ที่จะเสพยาเสพติด ปัญหาเพื่อนรังเกียจและไม่อยากคบด้วย เพราะกลัวว่าจะถูกลักขโมยทรัพย์สิน กลัวถูกรังแก กลัวถูกรีดไถเงิน หรือเพราะความสกปรกไม่สะอาดของร่างกาย ปัญหาด้านสุขภาพ ร่างกายทรุดโทรมและอ่อนแอ จิตใจหวาดระแวง วิตกกังวล อารมณ์หงุดหงิดก้าวร้าว เพราะฤทธิ์ของยาเสพติด ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวทำให้คนในครอบครัวเสียใจ ทุกข์ใจอยู่อย่างหวาดระแวงหรือมีการทะเลาะเบาะแว้งซึ่งทำให้เกิดผลกระทบกับคนรอบครัวและทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข 4. ปัญหาที่มีผลต่อจิตใจที่ทำให้นักเรียนคิดที่จะเลิกเสพยา คือ ปัญหาการขาดเงิน ปัญหาสุขภาพและปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว

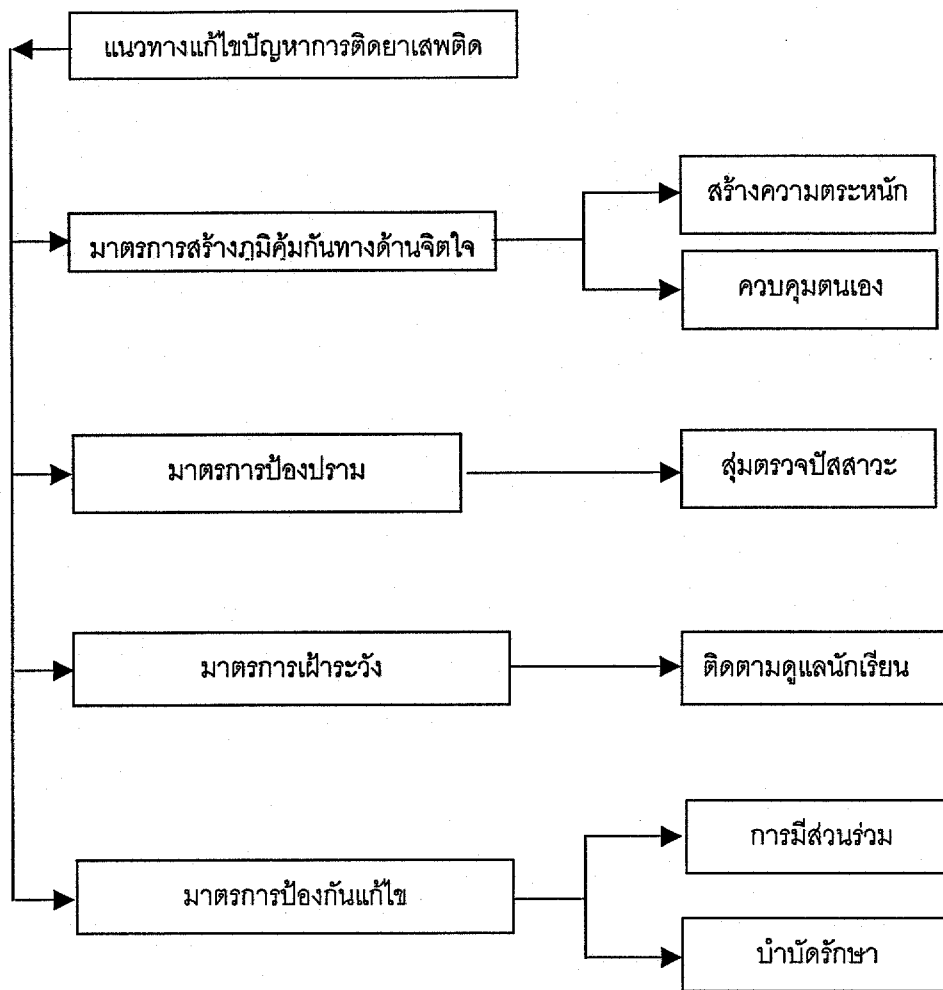
ประเด็นปัญหาของผู้ปกครอง ได้แก่ 1. ความไม่สมบูรณ์ของครอบครัวนักเรียนซึ่งบางครอบครัวขาดพ่อ บางครอบครัวขาดแม่ซึ่งทำให้ขาดความอบอุ่นและมีผลต่อความเข้มแข็ง ความมั่นคงทางจิตใจของนักเรียน 2. สภาพแวดล้อมในชุมชนที่ครอบครัวตั้งถิ่นฐานอยู่เอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด เพราะขาดการตรวจตราจากเจ้าหน้าที่ตำรวจความไม่เข้มแข็งของชุมชน

และความเจริญของถนนหนทางทำให้ยาเสพติดเข้าสู่ชุมชนได้ง่ายและจากการประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งของคนในชุมชน ซึ่งต้องอดนอนทำให้ผู้เลี้ยงกุ้งบางคนต้องใช้ยาบ้าเพื่อให้ไม่ง่วงนอน

3. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหให้กับลูกหลาน เช่น การให้ความสำคัญกับปัญหาที่เกิดขึ้น การดูแลเมื่อลูกหลานติดยา การดูแลหลังจากนำไปบำบัดรักษา การป้องกันการกลับไปติดยาซ้ำ

ประเด็นปัญหาของครู ได้แก่ 1. การทำงานในหลายหน้าที่นอกจากงานสอน ทำให้ครูมีภาระงานมากขึ้นกว่าเดิมย่อมส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติการสอนซึ่งเป็นหน้าที่ประจำ 2. ปัญหาอื่น ๆ ของครู เช่น ปัญหากับผู้ร่วมงานที่ได้รับผลกระทบจากการช่วยปฏิบัติงาน ปัญหากับผู้เสียประโยชน์จากการขายยาบ้าให้กับนักเรียน ปัญหาด้านขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ปัญหาความร่วมมือในการป้องกันยาเสพติดจากนักเรียนและผู้ปกครองและปัญหาการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเข้ามาตรวจตราในโรงเรียน

การติดยาเสพติดเป็นการติดทางจิต สาเหตุเกิดจากการอยากรู้ อยากลอง อยากได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อน การมีจิตใจอ่อนแอไม่เข้มแข็ง ขาดความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อยาเสพติด ขาดการชี้แนะที่ถูกต้องจากผู้ปกครองและครู เมื่อถูกเพื่อนชักชวนให้ลองเสพจึงไม่ปฏิเสธการเสพและเมื่อเสพบ่อย ๆ จึงเกิดการติดยา กลุ่มตัวอย่างจึงได้ร่วมเสนอแนวคิดในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติด โดยแนวคิดของกลุ่มได้มีการกำหนดเป็นมาตรการหลัก ๆ คือ 1. มาตรการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ เป็นมาตรการที่ใช้ปฏิบัติกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีสติรู้จักคิดใคร่ครวญและมีการไตร่ตรองก่อนที่จะกระทำมีแนวทางของมาตรการ คือ การสร้างความตระหนัก การควบคุมตนเอง 2. มาตรการป้องปราม เป็นมาตรการการปฏิบัติของครูเพื่อป้องกันนักเรียนที่เริ่มเสพยา ทำให้ครูสามารถแบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มเสี่ยงออกจากนักเรียนกลุ่มปกติได้อย่างชัดเจน มีแนวทางของมาตรการ คือ การสุ่มตรวจปัสสาวะนักเรียน 3. มาตรการเฝ้าระวังเป็นมาตรการการปฏิบัติของผู้ปกครองและครู เพื่อจะให้เห็นพฤติกรรมและความประพฤติของนักเรียนในขณะที่อยู่โรงเรียนและอยู่ที่บ้าน มีแนวทางของมาตรการ คือ การเฝ้าติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด และ 4. มาตรการป้องกันแก้ไข เป็นมาตรการการปฏิบัติของนักเรียน ผู้ปกครองและครู เพื่อทำให้ปัญหาการเสพยาของนักเรียนและการแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลง เป็นการลดปัญหาเสพยาเสพติดให้กับโรงเรียน มีแนวทางของมาตรการ คือ การมีส่วนร่วมในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดของนักเรียนและผู้ปกครอง การสร้างความรู้ให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง การนำนักเรียนไปบำบัดรักษา

ภาพที่ 7 แนวทางแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติด

3. การกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันได้มีการกำหนดแนวปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับ มาตรการที่กำหนดขึ้น และเป็นแนวทางการปฏิบัติของนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและครู มี รายละเอียดดังต่อไปนี้

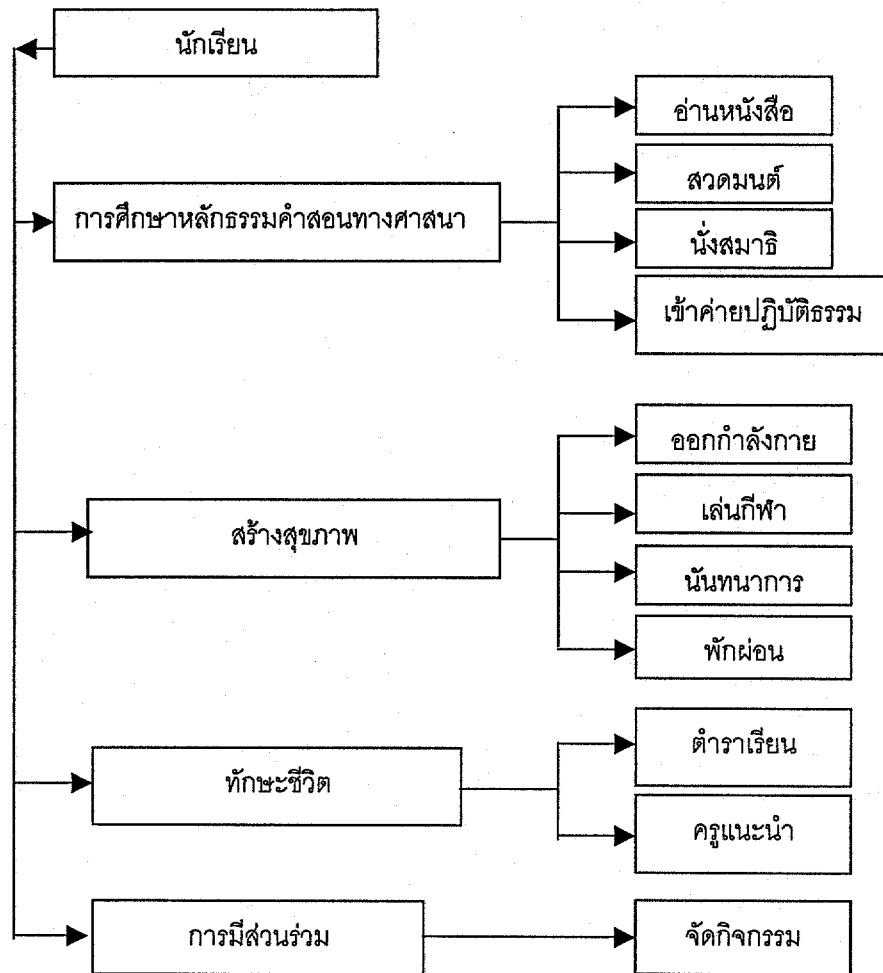
การปฏิบัติของนักเรียน คือ 1. การศึกษาหลักธรรมคำสอนทางศาสนาด้วยการอ่าน หนังสือและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางศาสนา การสวดมนต์ไหว้พระ การนั่งสมาธิ การนำนักเรียนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมที่วัด แนวปฏิบัตินี้เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ 2. การสร้างสุขภาพให้แข็งแรงด้วยการออกกำลังกาย การเล่นกีฬา การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและการพักผ่อนให้เพียงพอ 3. การเพิ่มทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้กับตนเอง โดยการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากยาเสพติด โดยการศึกษาจากหนังสือและการสอนการแนะนำของครู 4. การมี

ส่วนร่วมในการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียน ด้วยการให้ความร่วมมือกับครูเป็นนักเรียน
แกนนำในการจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน การเป็นสาย
รายงานความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในโรงเรียนให้ครูทราบเพื่อเป็นข้อมูลในการ
ดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติด แนวปฏิบัติในข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 นี้ สอดคล้องกับ
มาตรการป้องกันและแก้ไข

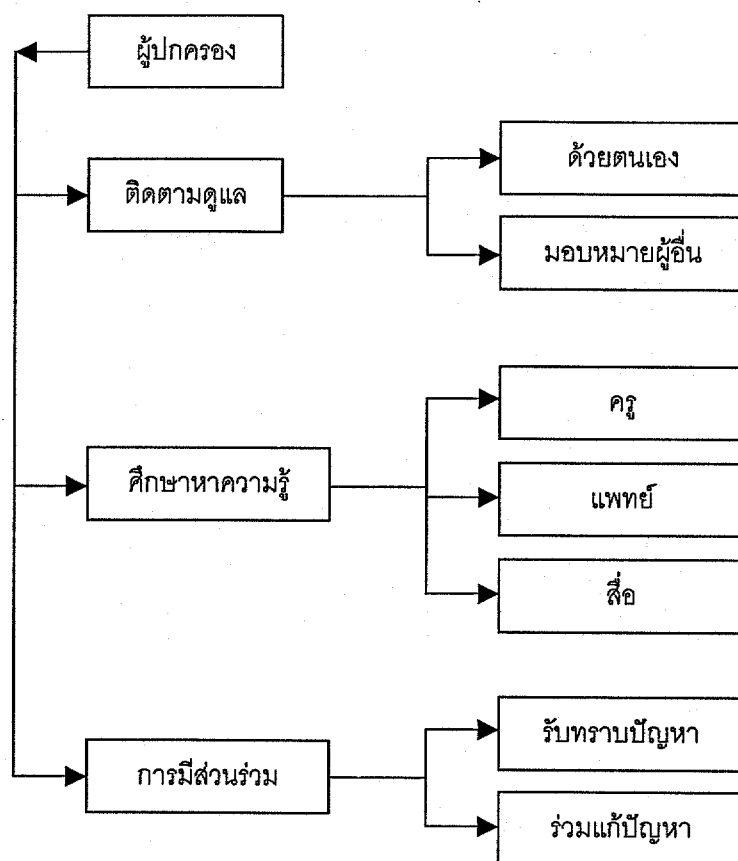
การปฏิบัติของผู้ปกครองนักเรียน คือ 1. การเฝ้าติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อ
เฝ้าระวังไม่ให้นักเรียนติดยาหรือกลับไปติดยาด้วยการยอมเสียสละเวลามาดูแลนักเรียนที่โรงเรียน
หรือการมอบหมายให้คนในครอบครัวมาติดตามดูแลแทน แนวปฏิบัตินี้สอดคล้องกับมาตรการ
การเฝ้าระวัง 2. การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการป้องกันปัญหายาเสพติดของผู้ปกครอง เพื่อใช้ใน
การป้องกันและแก้ปัญหาให้กับบุตรหลานด้วยการศึกษาจากสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร
เกี่ยวกับยาเสพติด จากพูดคุยหาความรู้จากครูและแพทย์ 3. การมีส่วนร่วมในการป้องกันและ
แก้ปัญหาของผู้ปกครองด้วยการดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดเมื่ออยู่บ้าน การติดตามดูแลนักเรียนที่
โรงเรียนการมาพบกับครูที่โรงเรียนเพื่อรับทราบปัญหาของนักเรียนและร่วมกันแก้ปัญหาของ
นักเรียนในส่วนที่นักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด แนวปฏิบัติในข้อที่ 2 และข้อที่ 3 สอดคล้อง
กับมาตรการป้องกันและแก้ไข

การปฏิบัติของครู คือ 1. การสร้างความตระหนัก เพื่อกระตุ้นเตือนนักเรียนไม่ให้เข้าไป
ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดด้วยการจัดป้ายข้อความ ป้ายนิเทศก์ จัดกิจกรรมลานกีฬาต้านยาเสพติด
จัดค่ายคุณธรรมจริยธรรมป้องกันยาเสพติด การอบรมนักเรียนหน้าเสาธง การอบรมนักเรียน
ในคาบเรียนคุณธรรมประจำสัปดาห์ แนวปฏิบัตินี้สอดคล้องกับมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้าน
จิตใจ 2. การติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหายาเสพติด
ด้วยการมอบหมายให้ครูติดตามดูแลนักเรียนกลุ่มนี้คอยสังเกตพฤติกรรม ความประพฤติของ
นักเรียนด้วยการสอบถามจากเพื่อนนักเรียน จากครูประจำชั้นและครูผู้สอนประจำวิชาแนวปฏิบัติ
นี้สอดคล้องกับมาตรการเฝ้าระวัง 3. การสร้างความรู้ให้กับนักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับยา
เสพติดด้วยการเรียนการสอนนักเรียน การจัดกิจกรรมอบรม การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย
ภายในโรงเรียน การแนะนำให้ผู้ปกครองหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ วารสารเกี่ยวกับยาเสพติด
หนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ จากการพูดคุยแนะนำจากครู แนวการปฏิบัตินี้สอดคล้องกับมาตรการ
ป้องกันแก้ไข 4. การสุ่มตรวจปัสสาวะนักเรียน เพื่อหาสารเสพติด ด้วยการนัดให้นักเรียนมา
ตรวจปัสสาวะโดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า การตรวจนั้นได้ทำร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อ
สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักเรียน การสุ่มตรวจปัสสาวะนี้ช่วยป้องกันนักเรียนที่กำลังเริ่มเสพยาให้
ไม่กล้าเสพ และช่วยให้ครูสามารถแบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มเสี่ยงออกจากนักเรียนกลุ่มปกติได้อย่าง

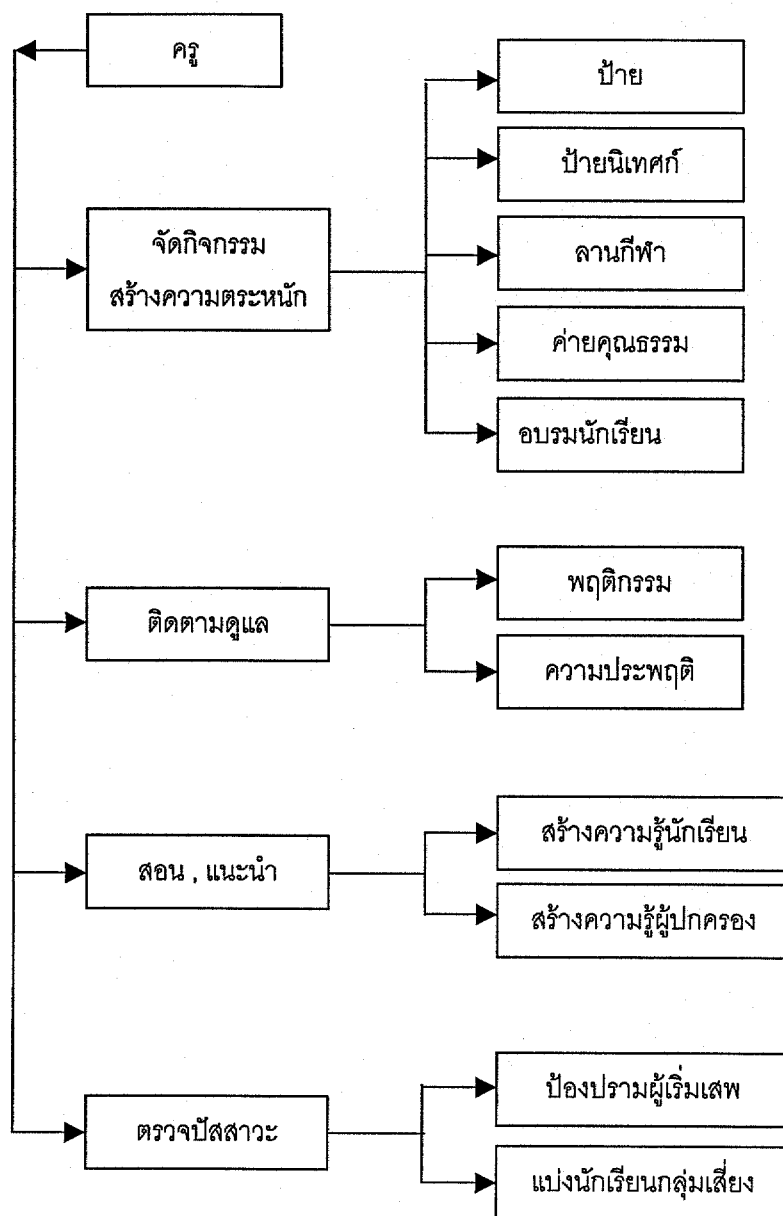
ชัดเจน แนวปฏิบัตินี้สอดคล้องกับมาตรการป้องกัน

ภาพที่ 8 แนวปฏิบัติของนักเรียน

ภาพที่ 9 แนวปฏิบัติของผู้ปกครอง

ภาพที่ 10 แนวปฏิบัติของครู

4. การดำเนินการ/ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่กำหนดขึ้น ในการดำเนินการแก้ไขปัญหา การติดยาได้วางแนวทางแก้ไขปัญหาการติดยา โดยมีการกำหนดมาตรการแนวทางของมาตรการ และการปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดขึ้นให้นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและครู ได้นำไปปฏิบัติจริง

การปฏิบัติของนักเรียน ประกอบด้วย การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ด้วยการอ่านหนังสือหลักธรรมคำสอนทางศาสนา การสวดมนต์ไหว้พระ การนั่งสมาธิ การเข้าค่าย ปฏิบัติธรรมที่วัดกิจกรรมที่ปฏิบัตินี้เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ การปฏิบัติ พบว่า

การสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนกระทำทุกวัน การนั่งสมาธิไม่ได้ปฏิบัติทุกวัน การอ่านหนังสือหลักคำสอนทางศาสนาอ่านเป็นประจำทุก ๆ วัน ๆ ละ 10 นาที การสร้างสุขภาพให้แข็งแรง ประกอบด้วยการออกกำลังกายและเล่นกีฬา การปฏิบัติ พบว่า นักเรียนออกกำลังกาย เล่นกีฬาทุกวัน มีการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและมีการพักผ่อนที่พอเพียง การเพิ่มทักษะชีวิตด้วยการศึกษาจากหนังสือและตำราเรียนจากครูผู้สอน การปฏิบัติ พบว่านักเรียนให้ความสนใจที่จะเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการมีทักษะในการป้องกันยาเสพติดให้กับตนเอง การมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ด้วยการขอความร่วมมือจากนักเรียนให้มีส่วนร่วมกับครูในการป้องกันปัญหาเสพติดในโรงเรียน การปฏิบัติ พบว่า นักเรียนกลุ่มเสี่ยงไม่ค่อยให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมน้อยกว่านักเรียนกลุ่มปกติ

การปฏิบัติของผู้ปกครอง ประกอบด้วย การเฝ้าติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เพื่อเฝ้าระวังไม่ให้นักเรียนติดยาหรือกลับไปติดยาซ้ำอีก การปฏิบัติ พบว่า ผู้ปกครองยอมเสียสละเวลาติดตามดูแลหรือมอบหมายให้คนในครอบครัวมาดูแลแทนการศึกษาหาความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสารเกี่ยวกับยาเสพติด การปฏิบัติ พบว่า ผู้ปกครองได้แสวงหาความรู้อย่างจริงจังจากการขอคำแนะนำจากครูและแพทย์ การมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ปัญหา พบว่า ผู้ปกครองเต็มใจและให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมกับครูในการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดให้กับบุตรหลาน เช่น การมาพบกับครูที่โรงเรียนเพื่อรับทราบปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดของนักเรียน และร่วมกันปรึกษาหารือกับครูเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียน

การปฏิบัติของครู ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก เพื่อกระตุ้นเตือนสร้างจิตสำนึก และเปลี่ยนเจตคติของนักเรียนที่มีต่อยาเสพติด ซึ่งให้เห็นว่ายาเสพติดนั้นมีแต่โทษและพิษภัยที่จะทำลายทุกสิ่งทุกอย่างของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ถ้านักเรียนเกิดความตระหนักจะช่วยทำให้นักเรียนไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ตลอดไป การปฏิบัติ พบว่า ครูได้ปฏิบัติเพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในหลายรูปแบบ เช่น การจัดป้ายข้อความ ป้ายนิเทศก์ การอบรมหน้าเสาธงในตอนเช้า การอบรมในคาบเรียนคุณธรรมประจำสัปดาห์ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในโรงเรียน การติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาเสพติด ต้องติดตามดูแลเป็นพิเศษเพื่อครูจะได้รู้ถึงพฤติกรรมและความประพฤติ การปฏิบัติพบว่าได้มีการมอบหมายให้ครูที่เป็นคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดคอยติดตามดูแลนักเรียนด้วยการสังเกตและสอบถามจากครูประจำชั้นครูผู้สอนประจำวิชา จากเพื่อนของนักเรียน การสร้างความรู้ให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง การปฏิบัติ พบว่าวิธีการให้ความรู้กับนักเรียน คือ การสอนเรื่องยาเสพติดและการสอนทักษะชีวิต การอบรม การจัดกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ การพูดคุยเป็นรายบุคคล

การแนะนำผู้ปกครองให้หาความรู้เพิ่มเติม จากหนังสือ วารสาร และสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในทุกมิติให้กับตนเอง การสุ่มตรวจปัสสาวะนักเรียนเพื่อหาสารเสพติด ช่วยให้ครูแบ่งนักเรียนกลุ่มเสี่ยงออกจากนักเรียนกลุ่มปกติและช่วยป้องปรามนักเรียนที่กำลังเริ่มจะเสพยาไม่ให้เกิดซ้ำเสพ การปฏิบัติ พบว่า ครูได้กระทำอย่างต่อเนื่องและมีการกระทำร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในการตรวจและวินิจฉัยผล และเมื่อตรวจพบทางโรงเรียนจะแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเพื่อจะได้ร่วมกันหาวิธีดำเนินการแก้ปัญหาต่อไป

5. การประเมินผลการปฏิบัติ ด้วยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต การตรวจสอบและวิเคราะห์เอกสารการดำเนินงานป้องกันปัญหาเสพติดของฝ่ายปกครอง และจากการตอบแบบการประเมินของนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและครู สามารถประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและครู ได้ดังนี้

5.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน พบว่า นักเรียนเลิกเสพยา (ยาบ้า) ได้ มีสุขภาพดีขึ้น มีพฤติกรรมปกติ มีความประพฤติดีขึ้นและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ตนเองมากขึ้น

5.2 ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง พบว่า ทำให้ผู้ปกครองรู้และเข้าใจแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้กับลูกหลานได้อย่างถูกต้อง

5.3 ผลที่เกิดขึ้นกับครู พบว่า ทำให้ครูรู้จักดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหานักเรียนติดยาด้วยการมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้ปกครอง ทำให้ช่วยลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนลงได้

5.4 การประเมินผลการดำเนินการ พบว่า ผลของมาตรการที่นำมาใช้ในครั้งนี้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างเป็นมาตรการที่ปฏิบัติได้และให้ผลในการปฏิบัติที่ชัดเจน ผลของวิธีปฏิบัติ ทำให้นักเรียนมีสติควบคุมตนเองได้ มีความยั้งคิด รู้จักใคร่ครวญก่อนที่จะกระทำ และมีทักษะในการหลีกเลี่ยงการถูกชักจูงให้ใช้ยาเสพติด ผู้ปกครองมีการปฏิบัติอย่างจริงจังและเอาใจใส่ในการแก้ปัญหาให้กับบุตรหลาน ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการช่วยเหลือลูกหลานให้สามารถเลิกยาเสพติดได้ ครูสามารถช่วยเหลือ ช่วยแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนที่ติดยาให้เลิกเสพยาได้ และผลของการติดตามดูแลนักเรียนสามารถป้องกันการกลับไปติดยาของนักเรียนได้

6. การเสนอผลย้อนกลับ เพื่อให้กลุ่มได้รับรู้ว่าการประเมินผลจากการปฏิบัติของนักเรียน ผู้ปกครองและครูนั้นได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาและควรปรับปรุงอย่างไร

ปัญหาที่พบจากการปฏิบัติของนักเรียน คือ 1. การนั่งสมาธิมีการปฏิบัติน้อยไป การปรับปรุง คือ ควรมีการปฏิบัติให้ได้ทุกวัน ๆ ละ 10 – 15 นาที หรืออย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 วัน 2. การออกกำลังกายมีการปฏิบัติมากเกินไป บางครั้งเล่นจนไม่เข้าเรียน และมีการเล่นพนันใน

การเล่นกีฬา การปรับปรุง คือ ให้นักเรียนรู้และเข้าใจถึงการออกกำลังกายที่ถูกต้องนั้นมีวิธีการปฏิบัติอย่างไรที่จะทำให้เกิดผลดีต่อร่างกายและมีข้อควรคำนึงอย่างไรบ้างในการปฏิบัติที่ไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อร่างกายและผลเสียในด้านอื่น ๆ ต้องมีการวางลวดลายฝึกเดือนคาคาทโชนหรือลงโชนในกรณีที่มีการเล่นการพนันในการเล่นกีฬา ผู้ปกครองควรรู้ว่าลูกไปออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาที่ใดไปกลับใคร และควรมีการติดตามไปดูบ้างจะทำให้รู้ความจริงว่าลูกปฏิบัติจริงหรือโกหกผู้ปกครอง

3. การให้ความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของนักเรียนมีน้อย การปรับปรุง คือ การทำให้นักเรียนเห็นว่าตัวเขามีคุณค่า มีความสามารถ มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อโรงเรียนด้วยการช่วยเหลือครูในการป้องกันปัญหาเสพติดโดยมีการมอบหมายหน้าที่และบทบาทหน้าที่ให้กับนักเรียน

ปัญหาที่พบจากการปฏิบัติของผู้ปกครองนักเรียน คือ เสียเวลาในการติดตามดูแลนักเรียนมากเกินไป ทำให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ และอาจทำให้มีผลเสียต่อสุขภาพจิตของนักเรียน การปรับปรุง คือ ควรลดเวลาในการติดตามดูแลนักเรียนที่โรงเรียนให้น้อยลงกว่าเดิม และขอความร่วมมือกับครูให้ครูช่วยติดตามดูแลแทน

ปัญหาที่พบจากการปฏิบัติของครู คือ 1. การสร้างความตระหนักให้กับนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาเสพติดยังขาดการประเมินผล ทำให้ได้ข้อมูลไม่ชัดเจน การปรับปรุง คือ ควรมีการสร้างแบบการประเมินความตระหนักของนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาเสพติดที่ครูได้ดำเนินการและให้นักเรียนทุกกลุ่มได้ประเมิน 2. การสุ่มตรวจปัสสาวะนักเรียน การตรวจและการแจ้งผลการตรวจไม่ควรกระทำในลักษณะของการเปิดเผยข้อมูลมากเกินไป การปรับปรุง คือ เมื่อนักเรียนตรวจเสร็จแล้วการแจ้งผลการตรวจควรแจ้งให้ทราบเป็นรายบุคคล และไม่ควรรนำผลการตรวจของนักเรียนมาพูดให้บุคคลอื่นรู้

อภิปรายผล

จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) กลุ่มตัวอย่าง การสังเกตแบบเข้าร่วมในฐานะนักสังเกต (Participan as Observer) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง สภาพและปัญหาของผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มเสี่ยงสภาพและปัญหาของครูที่เป็นคณะกรรมการป้องกันปัญหาเสพติดของโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ 3 จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีการกำหนดมาตรการแนวทางของมาตรการและวิธีปฏิบัติ การประเมินผลการดำเนินการปฏิบัติ การรับทราบผลการดำเนินการและการร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไข และแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ เพื่อเสนอแนวทางการลดปัญหานักเรียนติดยาพบว่า ผลการวิจัยซึ่งสามารถอภิปรายในรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อร่วมค้นหาประเด็นปัญหา

และปราบปรามยาเสพติด (2537 ข, หน้า 28)

2.4 สุขภาพไม่ดี ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่านักเรียนที่ติดยามีสุขภาพไม่ดี ร่างกายทรุดโทรม เจ็บป่วยบ่อย จิตใจและอารมณ์ไม่แจ่มใส หงุดหงิดง่าย ซึมโหม และมีพฤติกรรมก้าวร้าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2537 ก, หน้า 26) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงของร่างกายของผู้ติดยาเสพติด คือ สุขภาพทั่วไปทรุดโทรม ส่วนในด้านจิตใจนั้นจะเป็นคนหงุดหงิด ขุนเฉียวโดยไม่มีเหตุผล พุดก้าวร้าว

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ และบุคคลในครอบครัวไม่ดี ทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข สาเหตุที่เป็นเช่นนั้น อาจจะเป็นเพราะว่าผู้ปกครองและบุคคลในครอบครัวไม่คาดคิดมาก่อนว่าบุตรหลานของตนจะติดยา เพราะสภาพของครอบครัวมีความสัมพันธ์กันเป็นปกติ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งจึงคาดไม่ถึงว่าบุตรหลานของตนติดยา เมื่อเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นจึงทำให้รู้สึกโกรธ เช่น พ่อของผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งถึงกับทุบตีบุตรของตน และบังคับให้เลิกยาโดยวิธีหักดิบ อย่างไรก็ตามแม้จะไม่พบผลการวิจัยอื่น ๆ ในเรื่องนี้ก็พอจะคาดการณ์ได้ว่า หากผู้ปกครองหรือสมาชิกในครอบครัว พบว่า บุตรหลานของตนติดยาก็คงจะมีปฏิกิริยาตอบสนองไปในทิศทางเดียวกันกับที่กล่าวมาแล้ว ยิ่งกว่านั้น การที่มีสมาชิกในครอบครัวติดยาจะส่งผลให้ครอบครัวไม่มีความสุข เพราะกังวลในเรื่องสุขภาพของผู้ติดยาและยังห่วงถึงการเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลด้วย

3. แนวคิดที่จะเลิกยา การศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ติดยามีความรู้สึกอยากจะเลิกยา เพราะขณะติดยาชีวิตมีแต่ปัญหามากมาย เช่น ต้องดิ้นรนหาเงินมาซื้อยา สุขภาพเสื่อมโทรม และปัญหาความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว การค้นพบในประเด็นนี้ยังไม่พบในการทำวิจัยที่เคยทำมาก่อน โดยเฉพาะการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ได้เจาะลึกเหมือนการวิจัยในครั้งนี้ สิ่งที่พบจากการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นเครื่องชี้อย่างหนึ่งว่า หากเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกอย่างแท้จริงเกี่ยวกับปัญหาการติดยาของนักเรียน จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสที่จะได้ข้อมูลที่สำคัญที่เป็นแนวทางในการวางแผนการแก้ปัญหาการติดยาของนักเรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ดังเช่นที่พินิจ พุทธิवास (2543, หน้า 31) แก้ปัญหาเด็กติดยาเสพติดได้ด้วยการนำเด็กติดยามาเลี้ยงดู ศึกษา ส่งเสริม ให้ความรัก และให้ทำงานที่เขาถนัดและชอบ

ผลที่พบจากการศึกษาครั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพและปัญหาของนักเรียนที่ติดยาเสพติดจะสอดคล้องกับผลที่ได้เคยมีกับผู้ศึกษาไว้แล้ว แต่อาจจะมีข้อแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด แต่ไม่พบว่าผลการวิจัยครั้งนี้ขัดแย้งกับผลที่มีผู้ค้นพบไว้แล้ว ทั้งในลักษณะของงานวิจัยหรือหลักการ และทฤษฎีในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพและปัญหาของนักเรียนที่ติดยาเสพติด

สภาพและปัญหาของผู้ปกครองที่มีนักเรียนติดยาเสพติด

1. สภาพครอบครัว พบว่า เป็นครอบครัวขนาดกลางและขนาดเล็ก มีอาชีพค้าขายและเกษตรกรรม ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนมีความเป็นอยู่ที่ดีมีความสะดวกสบายพอสมควร จะมีปัญหาคือ ครอบครัวไม่สมบูรณ์ นักเรียนอยู่กับแม่หรืออยู่กับยาย ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ที่พบว่าผู้ปกครองที่มีนักเรียนติดยาจะมีสภาพยากจน ครอบครัวแตกแยก ขาดความเอาใจใส่ ไม่ได้อบรมเลี้ยงดูเอง (กรมสามัญศึกษา, 2542) ส่วนสภาพที่สอดคล้องกันของงานวิจัยส่วนใหญ่จะพบว่า ปัญหาของนักเรียนที่ติดยาเสพติดส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ เช่น ขาดพ่อ หรือขาดแม่อยู่กับญาติ เหตุที่เป็นเช่นนี้ คงเพราะว่าการที่มีพ่อหรือแม่เพียงอย่างเดียว ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ประกอบกับพ่อหรือแม่อาจจะต้องทุ่มเทให้กับการประกอบอาชีพ เพราะต้องทำงานคนเดียวจึงไม่มีเวลาสำหรับการเลี้ยงดูบุตรได้เต็มที่

2. สภาพแวดล้อมทางสังคมของครอบครัว พบว่า ครอบครัวอยู่ในชุมชนนอกเมือง บ้านเรือนอยู่ห่างกัน ส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรม การคมนาคมสะดวก ซึ่งทำให้เชื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด ผลการศึกษาในครั้งนี้ จึงเป็นการค้นพบรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคมของครอบครัวที่แตกต่างไปจากการวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว ที่พบว่า สภาพแวดล้อมที่ทำให้เด็กกระทำผิดด้านยาเสพติด คือ ครอบครัวที่ตั้งอยู่ในชุมชนแออัด (วุฒิชัย จำรงค์, 2536, หน้า 450) ผลการวิจัยที่แตกต่างกันเช่นนี้ ทำให้กล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมของที่พักอาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติดของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของภาวิณี อยู่ประเสริฐ (2540) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมบริเวณบ้านพักอาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาของนักเรียน

3. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า นักเรียนที่ติดยามีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวทางสายเลือด คือเป็นลูกหรือหลาน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอบอุ่น ไม่มีปัญหาภายในครอบครัว ซึ่งเป็นการพบผลของการศึกษาที่สอดคล้องกับที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว ที่พบว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวของนักเรียนที่ติดยาเสพติดมีความสัมพันธ์ที่ดี ผู้ติดยาอาศัยอยู่ในครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน แต่ผู้ติดยาจะไม่ปรึกษาใครเมื่อมีปัญหา (อารยา สิโรตม, 2540)

4. การปรับตัวของบุคคลในครอบครัวเมื่อรู้ว่าลูกหลานติดยา จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า บุคคลในครอบครัวให้ความสำคัญกับปัญหา และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรหลาน เมื่อพบว่าบุตรหลานของตนติดยาเสพติดผลการศึกษาในข้อนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคคลในครอบครัวเห็นถึงอันตรายของยาเสพติด และต้องการให้บุตรหลานของตนหลุดจากวงจรนั้น จึงตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิถีเลี้ยงดูบุตรหลาน เช่น เอาใจใส่มากขึ้น

เฝ้าระวังและสังเกตพฤติกรรมของบุตรหลาน ให้ความรักความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติตัวของพ่อแม่ผู้ปกครองเมื่อรู้ว่าลูกหลานติดยา คือ ต้องระวังสติอารมณ์ ยอมรับความจริง เพื่อเตรียมตัวช่วยเหลือ แสดงความรัก ความเห็นใจ (ศรีสมบัติ บุญเมือง, 2537, หน้า 46-47)

5. ความคาดหวังต่อการเลิกยา พบว่า ผู้ปกครองคาดหวังว่าเด็กสามารถจะเลิกยาได้ ถ้าทุกฝ่ายให้ความร่วมมือ คือตัวนักเรียนต้องตั้งใจจะเลิกและผู้ปกครองต้องเข้าใจวิธีการปฏิบัติตน และดูแลลูกหลานระหว่างที่ยังไม่ได้บำบัดรักษา แม้ว่าผลที่พบจากการศึกษาในเรื่องนี้ ไม่ค่อยพบเห็นในการศึกษาวิจัยมาก่อน แต่ก็น่าจะสรุปได้ว่า ผู้ปกครองของเด็กติดยาทุกคนคาดหวังว่าเด็กจะเลิกยาได้ ถ้าได้รับการดูแลที่ถูกต้องทั้งสุขภาพกายและจิต ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเคยได้เห็นหรือได้รับรู้ผลของการบำบัดรักษาที่ปรากฏอยู่ในสังคมมาแล้ว จึงทำให้เชื่อว่าบุตรหลานของตนก็สามารถจะเลิกยาได้ ถ้าได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

สภาพและปัญหาของครูที่ทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขนักเรียนติดยา

1. สภาพการปฏิบัติงานของครู พบว่า ครูต้องทำหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากหน้าที่สอน ได้แก่การเฝ้าระวัง ตรวจตรานักเรียนติดยา รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือในการบำบัดรักษาเมื่อพบนักเรียนติดยา การทำหน้าที่ในลักษณะนี้ของครูก็เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการโครงการศึกษากิจกรรมที่โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปีงบประมาณ 2541-2543 (กรมสามัญศึกษา, 2543 ก)

2. ปัญหาของครู พบว่า ครูที่ทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนติดยา ต้องเสียสละและกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งปัญหาที่ครูพบก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงานซึ่งถ้าไม่มีคำสั่งแต่งตั้งเป็นทางการก็จะไม่สนใจปัญหานักเรียนติดยาถือว่าธุระไม่ใช่ นอกจากนั้นครูบางคนยังถูกข่มขู่จากผู้เสียหายประโยชน์ ซึ่งก็คือผู้ค้ายาบ้าที่เป็นคนขายให้กับนักเรียนในโรงเรียน จึงทำให้เสียขวัญและกำลังใจ และไม่มั่นใจในความปลอดภัยของตนเอง จนถึงกับยอมทำตามความต้องการของผู้ค้ายาบ้าที่ให้คินยาบ้าที่ยึดได้จากนักเรียน สภาพปัญหาของครูเหล่านี้ยังไม่ได้มีการศึกษากันมากนัก ส่วนใหญ่แล้วการศึกษาเรื่องปัญหาการติดยาของนักเรียน หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือศึกษาด้านองค์ประกอบในด้านตัวนักเรียนและสภาพแวดล้อมเสียเป็นส่วนใหญ่ สภาพปัญหาของครู สอดคล้องกับการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2540, หน้า 12) ในด้านปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครู พบว่า ผู้บังคับบัญชาไม่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนเท่าที่ควร ขาดความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง ขาดงบประมาณ อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมป้องกันตลอดจนบุคลากรในการปฏิบัติงานมีเวลาน้อยซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญ

3. ความร่วมมือของนักเรียน พบว่า นักเรียนทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะแบ่งเป็น 2 พวก คือ พวกที่ให้ความร่วมมือกับครูด้วยดี คอยสอดส่องดูแล และรายงานครู เกี่ยวกับพฤติกรรมของเพื่อนที่สงสัยว่าจะเสพยา ส่วนอีกพวกหนึ่งจะไม่สนใจที่จะให้ความร่วมมือกับครู โดยให้เหตุผลว่ากลัวนักเรียนที่เสพยาจะทำร้าย โดยมีข้อแตกต่างระหว่างนักเรียน 2 กลุ่มนี้ คือกลุ่มที่ให้ความร่วมมือกับครูจะเป็นเด็กที่เรียนดี มีภาวะความเป็นผู้นำ ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนดีมีภาวะความเป็นผู้นำจะคิดถึงประโยชน์ของส่วนรวมนอกเหนือจาก ประโยชน์ของตน จึงทำให้คิดได้ว่า ยาเสพติดเป็นอันตรายต่อสังคม จึงควรให้ความร่วมมือกับ ทางโรงเรียนเพื่อขจัดให้หมดสิ้นไป ส่วนความร่วมมือของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงนั้นก็ยังมี 2 พวก เช่นเดียวกัน คือ พวกที่เต็มใจให้ความร่วมมือและไม่เต็มใจให้ความร่วมมือ ซึ่งในกรณีของ นักเรียนกลุ่มเสี่ยงนี้น่าจะคาดเดาได้ว่า พวกที่ให้ความร่วมมือกับครูในการตรวจหาสารเสพติดใน บัสสาวะเป็นพวกที่มีโอกาสเลิกยาได้ก่อนกลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือกับครู สอดคล้องกับสำนัก พัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (2541, หน้า 112) นักเรียนกลุ่มเสี่ยงต่อการเสพยา หรือทดลองยา การตรวจบัสสาวะเพื่อการป้องปรามและกระทำอย่างต่อเนืองจะได้ผลดี ผู้เสพ ส่วนใหญ่จะเลิกด้วยมาตรการนี้

4. ความร่วมมือจากผู้ปกครอง การศึกษาครั้งนี้พบว่า ผลในเรื่องของความร่วมมือจาก ผู้ปกครองแตกต่างไปจากผู้ที่เคยทำการศึกษาไว้ กล่าวคือ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ปกครอง ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี ทุกคนเต็มใจและยินดีที่จะมาพบกับครูที่โรงเรียน และ อนุญาตให้ทางโรงเรียนดำเนินการกับนักเรียนได้ตามแนวทางที่โรงเรียนเห็นว่าเหมาะสม ซึ่งขัดแย้ง กับผลการศึกษาของกรมสามัญศึกษา (2543 ก, หน้า 25) ที่พบว่าปัญหาในการดำเนินงานของ โรงเรียน คือ ขาดความร่วมมือจากผู้ปกครอง และงานวิจัยของกระทรวงศึกษาธิการ (2540, หน้า 12) ที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามสารเสพติดในสถาน ศึกษาอย่างหนึ่ง คือ ขาดความร่วมมือกับผู้ปกครอง ซึ่งความขัดแย้งของข้อค้นพบของงานวิจัย ครั้งนี้กับงานวิจัยที่กล่าวมานั้น อาจจะเป็นเพราะว่างานวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากผู้ปกครองของนักเรียน ที่ติดยาจำนวน 3 คน การให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนก็คงมีความคาดหวังที่จะให้บุตรหลาน ของตนเลิกยา ส่วนการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ก็อาจเป็นไปได้ว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มี ปัญหาเรื่องลูกหลานติดยา จึงไม่ให้ความสำคัญของเรื่องนี้

5. การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า หน่วยงานที่ประสานงานกับ โรงเรียนมากกว่าหน่วยงานอื่น คือ หน่วยงานสาธารณสุข ส่วนหน่วยงานที่ขอความร่วมมือ ยากมาก คือ ตำรวจ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ตำรวจมีกำลังพลน้อยและมีภาระงาน ที่ต้องรับผิดชอบมาก จึงไม่สามารถส่งกำลังพลมาให้ความร่วมมือตรวจตราดูแลในโรงเรียน

สอดคล้องกับผลการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ตำรวจค่อนข้างน้อย (กรมสามัญศึกษา, 2542)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ร่วมกัน พบว่า การติดยาเสพติดเป็นการติดทางจิตสาเหตุเกิดจากการอยากรู้ อยากลอง อยากได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อน การมีจิตใจอ่อนแอ ขาดความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อยาเสพติด ขาดการชี้แนะที่ถูกต้องจากผู้ปกครองและครู กลุ่มตัวอย่างจึงได้ร่วมกันกำหนดมาตรการ เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหการติดยา ซึ่งเป็นมาตรการสำหรับกรณีศึกษานี้เท่านั้น คือ

1. มาตรการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ โดยการสร้างความตระหนักให้กับนักเรียน ให้เขาเห็นความสำคัญของตนเอง ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดทั้งต่อตนเองต่อครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ยังต้องให้นักเรียนรู้จักควบคุมตนเอง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วางเป้าหมายของการดำเนินชีวิต มาตรการสร้างภูมิคุ้มกันเป็นมาตรการหนึ่งที่ทำแล้วประสบความสำเร็จที่โรงเรียนพิริยาลัย จังหวัดแพร่ เมื่อ พ.ศ. 2543 (กรมสามัญศึกษา, 2543 ข, หน้า 115)

2. มาตรการป้องปราม เป็นการสุ่มตรวจปัสสาวะของนักเรียน ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้นักเรียนต้องระมัดระวังหากจะเสพยา เพราะถ้าถูกจับสุ่มตรวจปัสสาวะ และพบว่ามีการเสพยานักเรียนจะต้องถูกเปิดเผยความลับของตน มาตรการป้องปรามโดยการสุ่มตรวจปัสสาวะได้ทำแล้วได้ผลเป็นที่น่าพอใจ คือ เป็นการปรามผู้เสพได้ดี เพราะสามารถตรวจพิสูจน์ความจริงได้ ทำให้ทราบข้อมูลการเสพของนักเรียนที่แท้จริง และเป็นการปรามผู้เสพไม่ให้เสพบ่อยถึงขั้นติดยา (กรมสามัญศึกษา, 2543 ก, หน้า 163) อย่างไรก็ตามแม้มาตรการป้องปรามโดยการสุ่มตรวจปัสสาวะจะมีผลดีต่อการตรวจหาผู้เสพยากก็ตาม การตรวจปัสสาวะเพื่อตรวจหาสารเสพติดต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง ถูกต้องตามขั้นตอนและหลักวิชาการ เพราะหากทำไม่ถูกต้องตามขั้นตอนแล้ว อาจจะได้ผลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงได้ สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (2541, หน้า 110-111)

3. มาตรการเฝ้าระวัง เป็นความร่วมมือกับครูและผู้ปกครอง โดยครูติดตามสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะอยู่ที่โรงเรียน และผู้ปกครองติดตามสอดส่องเมื่อนักเรียนอยู่ที่บ้าน มาตรการเฝ้าระวังได้ใช้และประสบความสำเร็จมาแล้ว (กรมสามัญศึกษา, 2543 ก, หน้า 65)

4. มาตรการป้องกันและแก้ไข ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง การให้ความรู้กับนักเรียนและผู้ปกครอง และการนำนักเรียนไปบำบัดรักษา มาตรการนี้ได้ใช้ประสบความสำเร็จมาแล้ว (กรมสามัญศึกษา, 2543 ก, หน้า 59)

การกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน จากการร่วมมือของกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลได้ กำหนดแนวปฏิบัติ คือ นักเรียนปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาและการฝึกปฏิบัติทางจิต

การเสริมสร้างสุขภาพ การให้ความรู้เรื่องทักษะชีวิตและการติดตามควบคุมดูแลนักเรียน โดยผู้ปกครองดูแลที่บ้านและครูดูแลที่โรงเรียน การติดตามดูแลจะบังเกิดผลดีได้ก็ต่อเมื่อครูและผู้ปกครองต้องร่วมมือกัน ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองนั้น พบว่า ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับครูอย่างดียิ่ง และเห็นด้วยที่จะให้ครูมีการสุ่มตรวจปัสสาวะนักเรียนรวมทั้งวิธีการติดตามดูแลจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ 3 ประสบความสำเร็จ ซึ่งการกำหนดวิधिปฏิบัติสอดคล้องกับแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเสนอไว้ (2544, หน้า 20)

การดำเนินการ/ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่กำหนดขึ้น ในการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้วางแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีการกำหนดมาตรการ ได้แก่ มาตรการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจมีแนวทางของมาตรการ คือ การสร้างความตระหนักและการควบคุมตนเอง มาตรการป้องปราม มีแนวทางของมาตรการ คือ การสุ่มตรวจปัสสาวะนักเรียน มาตรการเฝ้าระวัง มีแนวทางของมาตรการ คือ การติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด มาตรการป้องกันและแก้ไข มีแนวทางของมาตรการ คือ การมีส่วนร่วมของนักเรียนและผู้ปกครอง การสร้างความรู้ให้กับนักเรียนและปกครอง การนำนักเรียนไปบำบัดรักษาและการปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดขึ้นเพื่อให้นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและครู ได้นำไปปฏิบัติจริง คือ การใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ฝึกการปฏิบัติทางจิต การสร้างสุขภาพให้แข็งแรง การเพิ่มทักษะชีวิตให้กับตนเองและการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การเสียสละในการติดตามดูแลนักเรียน และการสุ่มตรวจปัสสาวะการติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดของผู้ปกครองและครู ผู้ปกครองติดตามดูแลนักเรียนด้วยตนเองหรือมอบหมายให้ผู้อื่นติดตามดูแล และครูดูแลเมื่ออยู่โรงเรียน ซึ่งมาตรการที่กำหนดขึ้นนี้เป็นมาตรการที่ทำแล้วประสบความสำเร็จในโรงเรียนของกรมสามัญศึกษาจากรายงานการศึกษาวิธีแก้ปัญหายาเสพติดที่โรงเรียนกรมสามัญศึกษาได้ทำสำเร็จแล้ว (กรมสามัญศึกษา, 2543 ก)

การปฏิบัติของนักเรียน ประกอบด้วย การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ด้วยการอ่านหนังสือพุทธศาสนา การสวดมนต์ไหว้พระการนั่งสมาธิ การเข้าค่ายปฏิบัติธรรมที่วัดกิจกรรมที่ปฏิบัตินี้เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ การปฏิบัติพบว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนปฏิบัติทุกวัน การนั่งสมาธิไม่ได้ปฏิบัติทุกวัน ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนอาจจะเหนื่อยเหนื่อย อ่อนล้าจากการเรียนหรือง่วงนอน ทั้งนี้นั่งสมาธิเป็นกิจกรรมที่ผู้ปฏิบัติต้องให้ความสนใจ การอ่านหนังสือหลักคำสอนทางศาสนาอ่านทุกวันการสร้างสุขภาพให้แข็งแรงประกอบด้วย การออกกำลังกายและเล่นกีฬา การปฏิบัติ พบว่า นักเรียนออกกำลังกายและเล่นกีฬาทุกวัน การเพิ่มทักษะชีวิตด้วยการศึกษาจากหนังสือ จากครูผู้สอน การปฏิบัติ พบว่า นักเรียนให้ความสนใจที่

จะเรียนรู้และทำความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ด้วยการขอความร่วมมือจากนักเรียนให้มีส่วนร่วมกับครูในการป้องกันปัญหาเสพติด การปฏิบัติ พบว่า นักเรียนกลุ่มเสี่ยงไม่ค่อยให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมน้อยกว่านักเรียนกลุ่มปกติ การปฏิบัติของผู้ปกครอง ประกอบด้วย การเฝ้าติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อเฝ้าระวังไม่ให้นักเรียนติดยาหรือกลับไปติดยาซ้ำอีก การปฏิบัติ พบว่า ผู้ปกครองยอมเสียสละเวลาติดตามดูแลหรือมอบหมายให้คนในครอบครัวมาดูแลแทน การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดด้วยการศึกษาหาความรู้จากสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสารเกี่ยวกับยาเสพติด การปฏิบัติ พบว่าผู้ปกครองได้แสวงหาความรู้อย่างจริงจัง จากการขอคำแนะนำจากครูและแพทย์ การมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ปัญหา พบว่าผู้ปกครองเต็มใจและให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมกับครูในการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดให้กับบุตรหลาน

การปฏิบัติของครู ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก เพื่อกระตุ้นเตือนนักเรียนไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การปฏิบัติ พบว่าครูได้ปฏิบัติในหลายรูปแบบการติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาเสพติด ต้องติดตามดูแลเป็นพิเศษเพื่อครูจะได้รู้ถึงพฤติกรรมและความประพฤติ การปฏิบัติพบว่า ได้มีการมอบหมายให้ครูที่เป็นคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดคอยติดตามดูแลนักเรียนด้วยการสังเกตและสอบถาม การสร้างความรู้ให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง การปฏิบัติ พบว่า วิธีการให้ความรู้กับนักเรียน คือ การสอนเรื่องยาเสพติดและการสอนทักษะชีวิต การอบรม การจัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ การพูดคุยเป็นรายบุคคล ผู้ปกครองแนะนำให้หาความรู้เพิ่มเติม จากหนังสือ วารสาร และสื่อต่าง ๆ การสุ่มตรวจข้อสอบนักเรียน เพื่อหาสารเสพติด แบ่งกลุ่มนักเรียนและป้องกันปราม การปฏิบัติ พบว่า ครูได้กระทำอย่างต่อเนื่องและมีการกระทำร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในการตรวจและวินิจฉัยผลเมื่อตรวจพบจะแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ซึ่งการกำหนดวิธีปฏิบัติสอดคล้องกับแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเสนอไว้ (2544)

การประเมินผลการดำเนินการลดปัญหาเสพติด ประกอบด้วย การประเมินผลนักเรียน การประเมินผลผู้ปกครอง การประเมินผลครูและการประเมินผลมาตรการ ซึ่งได้ผลดังนี้

ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน พบว่า การดำเนินการลดปัญหาเสพติดของโรงเรียน มีผลทำให้เลิกเสพยา ส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพดีขึ้น ไม่แสดงพฤติกรรมผิดปกติ เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว และนักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองมากขึ้น เช่น ตั้งใจเรียน ช่วยผู้ปกครองทำงานที่บ้าน

ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง พบว่า ทำให้ผู้ปกครองรู้และเข้าใจแนวทางในการแก้ปัญหาให้ลูกหลาน

ผลที่เกิดขึ้นกับครู พบว่า ทำให้ครูรู้วิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน

ผลของมาตรการที่ใช้ พบว่า มาตรการเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนรู้จักวิธีคิด และมีทักษะในการหลีกเลี่ยงการถูกชักจูงให้ใช้ยา และป้องกันการกลับไปติดยาของนักเรียนอีกได้ การเสนอผลย้อนกลับ ให้กลุ่มได้รู้ว่าการปฏิบัตินั้นได้ผลอย่างไร มีปัญหาอย่างไร และควรปรับปรุงอย่างไร เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ มีดังนี้ คือ

ปัญหาจากการปฏิบัติของนักเรียน พบว่า การนั่งสมาธิมีการปฏิบัติน้อยไป ทั้งนี้เนื่องจาก การนั่งสมาธิต้องใช้ความอดทน ความพร้อมของร่างกายและจิตใจ ความมุ่งมั่น แรงจูงใจ จากการสนับสนุนการชี้แนะที่ถูกต้องจากผู้รู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติ สาเหตุที่นักเรียนปฏิบัติน้อยอาจจะเกิดจากนักเรียนอ่อนล้าจากการเรียนและต้องใช้เวลาในการทำกรบ้านหรืองานที่คร่อมอบหมายในเวลากลางวันหรืออาจจะอ่อนล้าจากการออกกำลังกาย ทำให้นักเรียนอ่อนเพลียหรือง่วงนอน ซึ่งทำให้อารมณ์และจิตใจไม่พร้อมที่จะปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องทุกวัน ดังนั้นผู้ปกครองควรสนับสนุนและหาวิธีให้นักเรียนปฏิบัติให้ได้ทุกวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดได้สำเร็จในสถานศึกษาของโรงเรียนเดชะปัตตนยานุกูล จังหวัดปัตตานี ที่ว่า การนำหลักธรรมของศาสนา มาพัฒนาจิตใจของเยาวชนให้เป็นหลักยึดเหนี่ยวในการเพิ่มคุณภาพชีวิต ทำให้นักเรียนได้มีความเข้าใจความสำคัญของตน ตระหนักในหน้าที่ของลูกที่ดีของพ่อแม่ศิษย์ที่ดีของครู เพื่อนที่ดีของเพื่อนและพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ (กรมสามัญศึกษา, 2543 ข, หน้า 51) การออกกำลังกายมีการปฏิบัติมากเกินไป บางครั้งเล่นจนไม่เข้าเรียนและมีการเล่นพนันในการเล่นกีฬาทั้งนี้จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ทำการสอนในโรงเรียนมาเป็นระยะเวลาเกินกว่า 20 ปี พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่จะพอใจหรือดีใจเมื่อไม่ต้องเรียนในคาบเรียนนั้น ๆ เนื่องจากมีการประชุมครู มีกิจกรรมหรือได้กลับบ้านก่อนเวลา นักเรียนจะชอบใจโดยการส่งเสียงเฮเมื่อสิ้นเสียงประกาศให้ทราบ ซึ่งการเล่นจนไม่เข้าเรียนนักเรียนจะมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงดังที่ผู้วิจัยได้อ้างไว้คือ นักเรียนจะชอบเล่นมากกว่าเรียน และอาจเนื่องจากครูไม่ติดตามนักเรียนที่ไม่เข้าเรียนจะสอนเฉพาะนักเรียนที่เข้าเรียนเท่านั้น ทำให้นักเรียนบางกลุ่มจะไม่เข้าเรียนในบางรายวิชาและจะเล่นกีฬาอยู่ตามสนาม ส่วนการเล่นพนันในการเล่นกีฬา มีผลทำให้นักเรียนไม่เข้าเรียนและแข่งขันกันอย่างต่อเนื่อง เพราะแพ้ต้องเสียเงิน ดังนั้นทีมที่แพ้จะไม่ยอมเลิกเพราะต้องการได้เงินคืนหากชนะจึงแข่งขันต่อ ซึ่งอาจมีผลต่อการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดของโรงเรียนได้ เนื่องจากปัญหาการพนัน ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาที่มีการยึดโยงและสัมพันธ์กัน ดังนั้นครูจึงควรให้ความรู้ที่ถูกต้องกับนักเรียนในเรื่องการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา หรืออาจจะจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพให้กับนักเรียน เช่นการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน

การแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียน การจัดกิจกรรม ลานกีฬาด้านยาเสพติด หรือกิจกรรมนันทนาการอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการทางเลือกของสำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (2542, หน้า 50) การให้ความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของนักเรียนมีน้อย อาจเพราะว่านักเรียนกลัวว่าจะมีผลกระทบกับตัวเองและเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน เพราะนักเรียนกลุ่มเสี่ยงยังเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือสารเสพติด จึงไม่ยอมให้ครูและเพื่อนกลุ่มอื่นทราบถึงพฤติกรรมในสวนนี้หรืออาจเกรงใจเพื่อนไม่ยอมให้เพื่อนเข้าใจผิด ว่าการมีส่วนร่วมหรือการให้ความร่วมมือกับครูในการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียน จะนำมาซึ่งการลงโทษนักเรียนของครูกับกลุ่มเพื่อน จึงมีผลทำให้นักเรียนหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธที่จะมีส่วนร่วมในปัญหา ครูจึงต้องหาวิธีที่จะทำให้ให้นักเรียนกลุ่มนี้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของสำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (2542, หน้า 42) การให้นักเรียนมีส่วนร่วมรับรู้และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นแนวทางให้เกิดการยอมรับและยึดถือปฏิบัติโดยดุษฎี อีกทั้งเป็นแนวร่วมในการดำเนินงานและการที่นักเรียนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นผู้นำและทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน

ปัญหาจากการปฏิบัติของผู้ปกครอง พบว่า การเสียสละในการติดตามดูแลนักเรียนของผู้ปกครองบางคน เสียสละเวลามากเกินไป คือ ไปเฝ้าดูแลนักเรียนที่โรงเรียนทั้งวันและทุกวัน ซึ่งทำให้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ ทั้งนี้ก็เพราะด้วยความเป็นห่วงลูกของผู้ปกครองกลัวว่าลูกจะถูกเพื่อนชักชวนให้กลับไปเสพยาอีก จึงมาเฝ้าดูแลที่โรงเรียนทั้งวันเพราะคิดว่าจะสามารถป้องกันเพื่อน ๆ ของลูกที่ติดยาหรือเสพยาไม่ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับนักเรียนได้ เนื่องจากกลัวผู้ปกครองของนักเรียน ซึ่งอาจจะเป็นผลดีกับลูก แต่ในทางกลับกันอาจจะเกิดผลเสียในด้านจิตใจกับลูกได้เหมือนกัน เพราะลูกอาจจะเกิดความอายเพื่อนที่พ่อแม่มาเฝ้าดูแลเหมือนเป็นเด็กเล็ก ๆ ทั้งที่ความเป็นจริงเขาโตเป็นวัยรุ่นแล้ว ซึ่งความต้องการของวัยรุ่นทางด้านจิตใจ คือต้องการความอิสระ อยากรับผิดชอบตัวเอง ไม่ต้องการให้ใครมาบังคับหรือควบคุมความประพฤติ ดังนั้นผู้ปกครองควรต้องทำความเข้าใจกับลูก และขอความร่วมมือกับครูให้ช่วยดูแลแทนจะดีและสะดวกกว่า โดยผู้ปกครองมาติดตามดูแลและมาพบครูเป็นระยะ ๆ จะทำให้ผู้ปกครองไม่ต้องเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ จะได้ใช้เวลาในส่วนนี้ไปประกอบอาชีพหรือทำประโยชน์ให้กับครอบครัว

ปัญหาจากการปฏิบัติของครู พบว่า การสร้างความตระหนักให้กับนักเรียนเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด ปัญหาที่พบ คือ ยังขาดการประเมินผลทำให้ได้ผลการประเมินที่ไม่ชัดเจน ไม่รู้ว่่านักเรียนเกิดความตระหนักมากน้อยเพียงใดในปัญหานี้ การประเมินผลจะช่วยให้ครูได้ข้อมูลที่

ถูกต้อง เทียบตรงและเป็นจริงในการดำเนินงาน จะช่วยทำให้งานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของมาลัย บึงสว่าง ผู้บริหารโรงเรียนควรกำกับดูแลให้มีการประเมินผล การป้องกันยาเสพติด ให้ครอบคลุมทุกตัวชี้วัด และประเมินผลทุกโครงการ ทุกกิจกรรมเพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรง ประชุมผลการประเมินและแจ้งให้ครูทราบเพื่อปรับปรุงแก้ไข (มาลัย บึงสว่าง, 2540) การสุ่มตรวจปัสสาวะนักเรียน ปัญหาที่พบ คือ วิธีการตรวจและการแจ้งผล การตรวจยังกระทำในลักษณะของการเปิดเผยข้อมูลมากเกินไป ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบใน ทางลบกับตัวนักเรียนและครอบครัวได้ เพราะผลการตรวจเบื้องต้นยังไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่า นักเรียนเสพยาหรือไม่ ต้องมีการตรวจยืนยันเพื่อให้ได้ผลที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ พิษณุโลก ได้ตรวจนักเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ ในปี 2541 จำนวน 3,762 ราย พบผลบวกเบื้องต้น จำนวน 161 ราย แต่เมื่อส่งตรวจยืนยัน พบผลบวกเหลือเพียง 62 รายเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2544, หน้า 11) ดังนั้น ครูที่ทำหน้าที่ในด้านนี้ควรต้องเป็นผู้ที่สามารถรักษาความลับได้ดีด้วย

การดำเนินการลดปัญหายาเสพติดได้ผลดังกล่าวมาแล้วนั้น เพราะผู้วิจัยได้ศึกษา ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการวิจัยที่ผ่านมา ว่ามีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง แล้วกำหนดมาตรการ และวิธีการดำเนินงานเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น และอาศัยหลักการและแนวคิดการ สนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการดำเนินการ ตามการศึกษาของบุญเยี่ยม ตระกูลวงศ์ (2538, หน้า 594)

องค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้การดำเนินการลดปัญหายาเสพติดก็คือ การร่วมมือของนักเรียนที่ติดยา ผู้ปกครอง และครูที่ทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในโรงเรียน โดยทุกฝ่ายมีจุดมุ่งหมายร่วมกันที่ชัดเจน คือ ต้องการให้นักเรียนเลิกยาและไม่ให้ กลับไปติดยาอีก ซึ่งหลังจากการดำเนินการตามมาตรการที่ร่วมกันกำหนดแล้วก็ประสบผลสำเร็จ

ข้อสังเกต

ในการทำวิจัยครั้งนี้ จากการดำเนินการวิจัยพบปัญหาและข้อจำกัด ดังนี้ ปัญหาที่พบ คือการขาดความร่วมมือ ข้อจำกัดของนักเรียน ผู้ปกครองและครู คือ ไม่มีเวลา ไม่มีความรู้หรือ พุดไม่รู้เรื่อง ยกตัวอย่างเช่น

1. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ในการทำวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน ผู้ปกครอง และครู การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกอย่างเจาะจง คือ นักเรียน ครูของโรงเรียนเบญจม-ราชรังสฤษฎ์ 3 จังหวัดฉะเชิงเทรา และผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง การคัดเลือก นักเรียนที่จะมาเป็นกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกจากนักเรียนที่ฝ่ายปกครองของโรงเรียนจัดเป็นนักเรียน

กลุ่มเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือ เสพยาบ้าหรือติดยาบ้า ปัญหาที่พบจากการคัดเลือกนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนส่วนมากจะไม่ให้ความร่วมมือในการเป็นผู้ให้ข้อมูล นักเรียนจะปฏิเสธก่อน เช่น ไม่พร้อม ไม่รู้เรื่อง ไม่มีข้อมูลที่จะบอกครู ไม่มีประสบการณ์เพราะสูบบ้างเป็นครั้งคราว หรือบางคนมีลักษณะเฉย ๆ ไม่ค่อยพูด ถามคำตอบคำ เป็นต้น ปัญหาที่พบจากผู้ปกครองจะมีลักษณะคล้ายกับนักเรียน คือ จะปฏิเสธไม่ยอมให้ความร่วมมืออ้างว่าไม่สะดวก ไม่มีเวลาเพราะต้องทำงานโรงงาน ทำงานรับจ้างเวลาไม่แน่นอน ไม่มีความรู้และไม่รู้ว่าจะตอบอะไร บางคนพูดไม่รู้เรื่อง หรือมีลักษณะที่ไม่สนใจในปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกหลานมากนัก ในส่วนของครูไม่พบปัญหาในข้อนี้

2. เวลาในการนัดหมาย ผู้วิจัยจะนัดหมาย นักเรียนและครูสัมภาษณ์ในช่วงพักเที่ยงของวันทำการ โดยใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง ปัญหาที่พบ คือ การไม่มาพบตามที่นัดหมาย มาพบไม่ตรงเวลา สาเหตุของนักเรียน คือต้องรีบทำงานส่งครูมีครูท่านอื่นเรียกไปพบให้ไปชวยงาน ตอนกลางวัน อยากรู้เล่นกีฬากับเพื่อนในตอนกลางวันหรือนักเรียนไม่มาเรียน เป็นต้น สาเหตุของครู คือ ติดภาระกิจ เช่น เป็นครูเวรขายอาหาร ขายของสหกรณ์ ครูเวรรักษาความปลอดภัย นักเรียนมีงานค้างที่ต้องทำนัดพบนักเรียนเพื่อสอบถามหรือติดประชุม เป็นต้น สาเหตุของผู้ปกครอง คือ ไม่อยู่บ้านไปแล้วไม่พบเพราะต้องไปธุระ หรือไปทำงาน สาเหตุที่ยกตัวอย่างมานี้คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการนัดหมาย ผู้วิจัยต้องยืดหยุ่นเวลาให้กลับกลุ่มตัวอย่างจะไปเร่งรัดหรือกำหนดเวลาตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ไม่ได้ บางครั้งต้องมีการพลิกแพลงปรับเปลี่ยนไปตามเวลาและโอกาส

3. การสนทนากลุ่ม ปัญหาที่พบ คือ การนัดหมายกลุ่มตัวอย่างให้มาพร้อมกันตามวันเวลาที่กำหนดจะทำได้ยากมาก โดยเฉพาะผู้ปกครองบางคนติดธุระกะทันหัน บางคนไม่มีรถมา บางคนจำวันเวลาผิด เป็นต้น ผู้วิจัยแก้ปัญหา โดยการบอกย้ำกับนักเรียนให้บอกผู้ปกครองว่าอย่าลืมวันที่นัดหมาย หรือบางครั้งผู้วิจัยต้องขับรถไปรับมาพร้อม ๆ กัน ปัญหาที่พบอีกข้อ คือ ในขณะสนทนากลุ่ม บางคนไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นต้องคอยกระตุ้นให้พูด ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับความคิดของครู (ซึ่งตามหลักของการสนทนากลุ่ม แล้วผู้เข้าร่วมทุกคนมีอิสระทางความคิดและทุกคนเท่าเทียมกัน) เป็นลักษณะการคล้อยตามและครูเป็นผู้ชี้นำทางความคิด ส่วนนักเรียนเมื่ออยู่ต่อหน้าครูหรือผู้ปกครอง จะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นมากนัก จะเป็นเพราะกลัวครูหรือเกรงใจผู้ปกครอง

ทั้งหมดนี้เป็นปัญหาและข้อจำกัดในการทำวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยได้พบและนำเสนอไว้เป็นข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัยที่จะดำเนินการวิจัยในลักษณะอย่างนี้ต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้นำผลการวิจัยไปใช้ดังต่อไปนี้ จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า

1. การเข้าสู่วงจรรยาเสพติดของนักเรียน คือ เพื่อนชักชวนให้ลองเสพและนักเรียนสูบบุหรี่หรือติดยาเสพติด ดังนั้นทางโรงเรียนควรดำเนินการตัดวงจรการเข้าสู่ยาเสพติดของนักเรียนดังนี้

1.1 โรงเรียนควรให้ความรู้กับนักเรียนในเรื่องทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดให้กับนักเรียนทุกคน เพื่อให้นักเรียนสามารถเผชิญปัญหาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง รวมถึงทักษะการปฏิเสธเพื่อนเพื่อไม่ให้ตนเองกระทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ โดยจัดให้มีการเรียนการสอนในทุกระดับชั้นเหมือนกับการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ พร้อมทั้งมีการประเมินผลนักเรียนและสรุปเป็นภาพรวมของโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานป้องกันปัญหาเสพติดของโรงเรียน

1.2 โรงเรียนควรเข้มงวดไม่ให้นักเรียนสูบบุหรี่ นอกจากนั้นครูควรเป็นตัวอย่างให้กับนักเรียน คือ ครูต้องไม่สูบบุหรี่

1.3 โรงเรียนควรจัดกิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมดนตรี กีฬาให้กับนักเรียน และให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม

2. นักเรียนติดยา นักเรียนจะประสบปัญหาหลายด้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อตัวนักเรียนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้นทางโรงเรียนควรเตรียมความพร้อมในกรณีที่มีนักเรียนติดยาเกิดขึ้นในโรงเรียน ดังนี้

2.1 โรงเรียนต้องจัดให้มีครูที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำ สามารถแก้ปัญหาและช่วยเหลือนักเรียนได้

2.2 โรงเรียนควรมีนักเรียนแกนนำในการป้องกันปัญหาเสพติด เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูในการเป็นเพื่อนหรือพี่เลี้ยงที่คอยดูแลหรือแนะนำช่วยเหลือให้กับนักเรียนที่ติดยา

2.3 โรงเรียนควรมีข้อมูลของเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญปัญหาเสพติดที่สามารถติดต่อขอความช่วยเหลือได้ในกรณีที่โรงเรียนต้องการความช่วยเหลือหรือต้องการคำแนะนำ

3. สภาพและปัญหาของผู้ปกครอง คือ สภาพแวดล้อมที่ครอบครัวตั้งถิ่นฐานอยู่เอื้อต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดและผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้กับบุตรหลาน ในส่วนของโรงเรียนควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 โรงเรียนควรจัดครูที่เป็นคณะกรรมการดำเนินงานป้องกันปัญหาเสพติดและครูประจำชั้น ออกเยี่ยมบ้านนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเกี่ยวกับปัญหาเสพติด เพื่อจะได้รู้สภาพที่แท้จริงของนักเรียนในทุกด้าน ทุกปัญหาที่เกี่ยวกับครอบครัวของนักเรียน ซึ่งจะทำให้ครูมีข้อมูล

และสามารถหาแนวทางแก้ปัญหาให้กับนักเรียนและผู้ปกครองได้อย่างตรงประเด็น

3.2 ในการไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ครูควรวางวิธีการแนะนำให้ผู้ปกครองรู้และเข้าใจวิธีการป้องกันและแก้ปัญหาสาเหตุดีให้กับบุตรหลาน และควรแนะนำวิธีปฏิบัติให้ผู้ปกครองในการป้องกันการกลับไปติดยาซ้ำของนักเรียน

4. สภาพและปัญหาของครู คือ การทำงานในหลายหน้าที่นอกเหนือจากงานสอนและในการปฏิบัติงานก็ประสบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหากับผู้ร่วมงาน ปัญหาด้านขวัญกำลังใจ ปัญหากับผู้เสียประโยชน์ ปัญหาการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานของครู ด้วยปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน เช่น เครื่องมือสื่อสาร ชุดตรวจปัสสาวะ นอกจากนั้นควรร่วมรับรู้และร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกปัญหา ควรสนับสนุนให้ขวัญกำลังใจ ดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของครูผู้รับผิดชอบด้วย

5. สร้างแรงจูงใจ ประโยชน์เกื้อกูลให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ เช่น งบประมาณ ความดีความชอบ เกียรติยศ ฯลฯ

6. การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและยาเสพติด โรงเรียนต้องมีนโยบายและต้องถือเป็นวาระของโรงเรียน มีการประชุมชี้แจงบุคลากรให้ทราบถึงนโยบายของโรงเรียน มีการประสานงาน ประสานความร่วมมือระหว่างอาจารย์ทุกฝ่ายในโรงเรียน โดยเฉพาะอาจารย์ฝ่ายปกครอง อาจารย์พยาบาล อาจารย์แนะแนวและอาจารย์ที่ปรึกษา นอกจากนั้นควรมีการประสานและร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียน

2. ควรศึกษารูปแบบการนำชุมชนรอบโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียน